

era iertat să se imbrace și in haine vinete (haine civilisate), ce folos! căci erau eschiși dela servițiul statului, nu se primiau nicăiri in posturi ca români, ci numai dacă își schimbau religiunea și naționalitatea, trecând adecă la vre-una din cele patru confesiuni și trei națiuni recepte; ei erau avisați numai singur la statul preoțesc, desconsiderat și acesta de tot cum se amintî. Trei tineri români, cetățeni din Brașov, juristi absoluți și censurați la tabla regescă, anume: Constantin Săcărean, Constantin G. Ioan și Vasiliu Lacea, până la curte se judecară purtând proces formal cu sașii din Brașov, pentru ca să fiă admiși la magistratul de acolo ca canceliști, și tot in zădar față cu sistemul politic de trei națiuni și patru confesiuni recepte, ce domnia in Transilvania. Tot așa se întemplă și cu advocații Oniț și Balomiri in Sebeș, și cu alții in alte părți. Abia anul 1848 sparse acest mur chinesesc din evul mediu, făcând loc și românului spre inaintare.

Așa dară românii, din punct de vedere politic, încă tot numai ca suferiți in patria lor se socotiau: usque ad bene placitum principis et regnicolarum!

Dară, decât ei in respect politic steteau așa de rău, apoi cu cât mai vîrtos in cele-lalte dependente dela pozițiunea lor politică.

Invățămîntul se afla mai tot in starea primitivă. Afară de scólele liceale din Blaj și de cele poporale de prin comunele mărginene din fundul regiu, altele nu mai esistau. Póte prin munții apuseni să se fi mai aflat vre-unele, tot de cele elementare. In comitate, partea cea mai mare a țerei, locuită mai intrégă de români, nu era nici o scólă, ómenii cresceau fără de a fi sciut cel puțin cetí și scrie. Despre vre-o cultură mai inaltă, despre bărbați de specialitate, despre profesori și invățători cu o calificațiune scientifică pedagogică, afară de prea puțin, nici vorbă nu putea fi. Pentru aceea și cărțile scolastice erau tot cele vecli, azi-buchile părintelui Ciril, usitate.